

BİBLİYOGRAFYA :

Ya'kübî, *Târîh*, II, 343, 407, 410, 419, 423, 426, 429; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VIII, 252, 255, 262, 266, 291, 300, ayrıca bk. 187 yılı olayları; Cehşiyârî, *el-Vüzerâ' ve'l-küttâb*, bk. İndeks; Makdisî, *el-Bed' ve't-târîh*, VI, 104 vd.; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VI, 15-16, 140, 151-152, 161, 168, 175-180, 210; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 328-346, 472-475; IV, 27; VI, 219; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, IX, 59-71, 89-92; Hudarî, *Muḥâḍarât* (Abbâsiyye), s. 111-116; L. Bouvat, *Les Barmécides les auteurs arabes et persons*, Paris 1909; Şevki Dayf, *Târîhu'l-edebe*, III, 326-330; D. Sourdel, *Le Vizirat 'Abbâside*, Damas 1959-60, I, 127-181; Reşid Abdullah el-Cümeiyyî, *Dirâsât ft târîhi'l-ḥilâfeti'l-'Abbâsiyye*, Rabat 1984, s. 72-76; Hasan İbrâhîm, *İslâm Tarihi*, VI, 347-355; Abbas Perviz, "Berâmike", *Mecelle-i Berresihâ-yi Târîhî*, II/5, Tahrân 1346, s. 111-131; W. Barthold, "Bermekiler", *IA*, II, 560-563; a.mlf. — D. Sourdel, "al-Barâmika", *Et*² (Fr.), I, 1064-1067; I. Abbas, "Barmakids", *Etr*, III, 806-809.

HAKKI DURSUN YILDIZ

BERNÂMEC

(bk. FEHRESE).

BERNARD, Karl Ambros

(1808-1844)

İstanbul'da ilk tıp mektebini kuran
Avusturyalı hekim.

Kurduğu müessesede, kaleme aldığı kitaplarda ve mezar taşının üzerinde Fransız dili kullanıldığından adı Charles Ambroise Bernard şeklinde de yazılmaktadır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde olan Bohemya'da Starkenbach'ta (Jilemnece) doğdu. Viyana'da askerî hekim yetiştirmek üzere 1785'te açılan ünlü Josephinum Tıp Akademisi'nde tıp tahsili yaparak 1838'de tezini verdi ve doktor oldu. Aynı yıl, Sultan II. Mahmud'un İstanbul'da Batı metotlarıyla hekim yetiştirme hususunda isteği üzerine, Osmanlı Devleti'nin Pa-

ris elçisi Ahmed Fethi Paşa Viyana'da Avusturya Başbakanı Fürst Klemens von Metternich'ten dirayetli iki hekim ile bir eczacının İstanbul'a gönderilmesini istedi. Bu görevi üstlenen Hariciye müsteşarı Baron von Ottenfels, seçimi Josephinum öğretim üyelerinden Friedrich Jaeger von Jaxthal'e havale etti. İki genç askerî hekim Jakob Neuner ile Karl Ambros Bernard'ın uygun görülmesi üzerine eczacı Anton Hofman ile birlikte bu üç Avusturyalı'nın gönderilmeleri kararlaştırıldı. Başbakanlık Arşivi'ndeki 18 Şaban 1254 (6 Kasım 1838) tarihli bir vesika göre (nr. 46759) iki hekim ve bir eczacı beraberlerinde tıbbî ecza, kitaplar ve bazı aletlerle ramazan başlarında Viyana'dan yola çıkmışlar, Trieste'den deniz yoluyla 3 Aralık'ta İstanbul'a gelerek 1838 yılının son günlerinde göreve başlamışlardır.

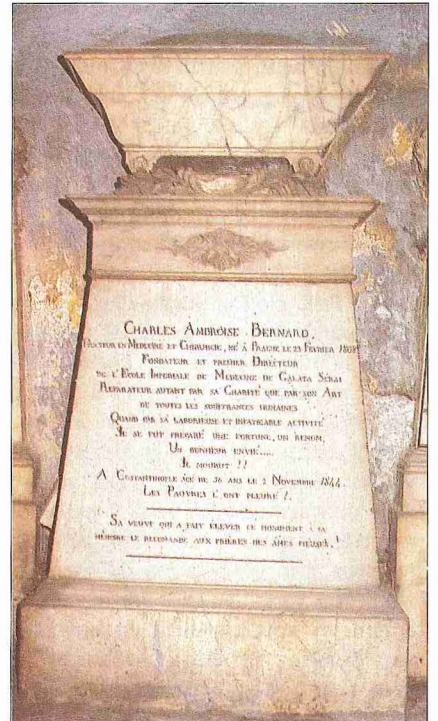
Başbakanlık Arşivi'ndeki mukavelelerine göre (nr. 46760) Dr. Bernard yılda 800 florin maaş alacak, muayenehanesinde hasta bakabilecekti. Fakat kendisinden asıl istenen Galata Sarayı'nda yeni kurulan Mekteb-i Tıbbiyye-i Adliyye-i Şâhâne'nin düzenlenmesi ve idaresi idi. Sultan II. Mahmud okulu, bu yabancı hekimi niçin getirttiğini bildiren ve tedrisatın Fransızca olacağını açıklayan bir nutukla açmış, Dr. Bernard'ı da, "...kendisi gayet müstaid bir adamdır; Avrupa'nın birinci derecedeki hükemâsındandır..." diyerek takdim etmiştir.

Dr. Neuner'in 1839 yılı içinde Viyana'ya dönmesine karşılık Dr. Bernard İstanbul'da kalmış ve büyük bir gayretle, bu işe tahsis edilen Galata Sarayı'nın yeni binalarında Josephinum örneğine göre ilk Türk tıp fakültesini kurup geliştirmiştir. Burada genç hekim adaylarına iyi bir Fransızca öğretimiyle birlikte modern metotlara göre tıp eğitimi veriliyor, hatta kadavra üzerinde uygulama yapmalarına da imkân sağlanıyordu. Bir taraftan da müessese çerçevesi içinde mükemmel bir kimya laboratuvarı, bir kütüphane ve bir botanik bahçesi kurulmuştu. İlk mezunlar 1843 yılında verilmiş, diploma törenine katılan Sultan Abdülmecid genç doktorları tebrik etmiştir. Dr. Bernard'ın bu münasebetle yazdığı uzun bir rapordan bu ilk tıp okulunun öğretim üyeleri, ders programı, öğrenci sayısı açık bir biçimde öğrenilmektedir. Yine aynı raporda, burada yapılan tedavi ve ameliyatlar hakkında da etraflı bilgi bulunmaktadır.

İstanbul'a gelişinden iki yıl sonra 1840 yılı başlarında Katharina von Kletze ile evlenen Dr. Bernard, yoğun yönetim ve öğretim çalışmaları arasında öğrencileri için dört kitap yazarak bastırmıştır: *Les bains de Brousse en Bithynie (Turquie d'Asie)* (1842); *Elemens de Botanique à l'usage des élèves à l'école de médecine Imperiale de Galata-Serai* (1842); *Précis de percussion et d'auscultation à l'usage de ses leçons* (1843); *Pharmacopoea Castreusis ottomana-Pharmacopée militaire ottomane* (1844). Bu dört kitaptan birincisi *Kaplıca Risâlesi* başlığı ile ayrıca Türkçe olarak da yayımlanmıştır (İstanbul 1265). Bu kitapta, Bursa kaplıcalarının şifalı hassalarının anlatılmasından başka, buraya tedaviye gelenlerin boş vakitlerinde tarihî eserleri gezmeleri ve görmelerinin faydalı olacağı düşünülerek Bursa'nın eski eserlerini tarif eden geniş bir bölüme de yer verilmiştir. İlâç reçetelerine dair son kitabı ise kendi çeşidi içinde ilk eserlerden sayılmakta ve bu bakımdan önem taşımaktadır.

Türk tıbbına inkâr edilemeyecek derecede büyük hizmeti olan bu Avustur-

Karl Ambros Bernard'ın Santa Maria Draperis Kilisesi dehizi içindeki mezarı ve Fransızca yazılmış kitabesi - Beyoğlu / İstanbul

Karl Ambros
Bernard

yalı hekim henüz otuz altı yaşında iken vefat ederek 2 Kasım 1844'te Beyoğlu Santa Maria Draperis Kilisesi'nin sol yan duvarındaki dehlizin içinde bulunan mezarına defnedilmiştir. Mezar taşının kitâbesinde, bu taşın dul eşi tarafından koydurulduğu ifade edildikten sonra "fakirlerin onun arkasından ağladıkları" cümlesine yer verilmiştir. Kitâbedeki doğum tarihinin gerçeğe uymadığı yeni araştırmalarda meydana çıkmıştır. Üçüncü kitabının baş sayfasında, adının altında nişân-ı iftihâra sahip bulunduğu ve Viyana Hekimler Cemiyeti üyesi olduğu da kayıtlıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Rıza Tahsin, *Mir'ât-ı Mekteb-i Tıbbiyye*, İstanbul 1328, I, 17 vd.; Fethi İsfendiyaroğlu, *Galatasaray Tarihi*, İstanbul 1952, s. 337-359; Arslan Terzioğlu, "Başlangıcından Bugüne Kadar Türk - Avusturya Tıbbi İlişkileri", *Türk Avusturya Tıbbi İlişkileri Sempozyumu-1986*, İstanbul 1987, s. 20-24; H. Wyklicky, "Ergaeuzungen zur Kenntnis des Stammvaters der medizinischen Schule von Galatasaray", a.e., s. 78, 87-88; M. Skopec, "Zu Leben und Werk von Karl Ambros Bernard", a.e., s. 89-99, 100-104; Semavi Eyice, "Dr. Karl Ambros Bernard ve Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane'ye Dair Bir Kaç Not", *Türk Tıbbının Batılılaşması Sempozyumu 1988* (basılmakta); a.mlf., "Mekteb-i Tıbbiye'nin İlk Müdürü Dr. Bernard'ın Mezarı", *TD*, II/3-4 (1952), s. 89-96; a.mlf., "Bursa Kaplıcalarını İlmî Bakımdan İlk Olarak İnceleyenlerden Dr. Bernard ve Eseri", *İÜ Tıp Fakültesi Mecmuası*, XXXIII, İstanbul 1971, s. 485-495; *Journal de Constantinople et des intérêts Orientaux*, I/51-52 (1843); "Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriyye-i Şâhâne", *Neusâl-i Âfiyet*, I, İstanbul 1315, s. 51-70; M. Neuburger, "Oesterreichischer Aerzte als Pionere der wissenschaftlichen Medizin in der Türkei (1838-1856)", *Wiener Medizinische Wochenschrift*, sy. 36 (1917); Nafiz Uzluk, "İstanbul Tıbbiyesi için Avrupadan Getirilen İlk Hekim", *Dirim*, XII, İstanbul 1937, s. 203-208; Süheyl Ünver-Metine Belger, "Tam Bir Asır Evvel İstanbul Mektebinde Avusturyalı Bir Muallim-i Evvel: Dr. C. A. Bernard", *İÜ Tıp Fakültesi Mecmuası*, III, İstanbul 1940, s. 1420 vd.

SEMAVİ EYİCE

BERNİK

(bk. BİNGAZI).

BERRECÂNİYYE

(البرجانية)

Ebü'l-Hakem
Abdüsselâm b. Abdurrahman
el-Lahmî el-İfrîkî'ye
(ö. 536/1141-42)

nisbet edilen ve

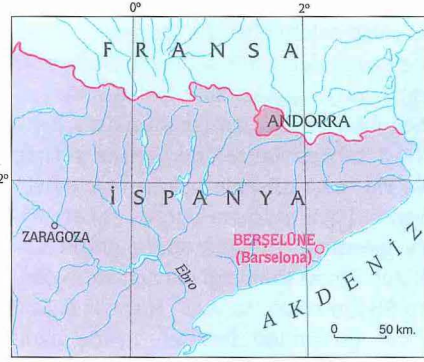
Tarîkatü İbn Berrecân adıyla da anılan
bir tarikat
(bk. İBN BERRECÂN).

BERŞELÜNE

(برشلونة)

İspanya'nın
kuzeydoğu kıyılarında yer alan
ve yaklaşık doksan yıl
İslâm hâkimiyetinde kalmış olan
bugünkü Barselona şehri.

Mevcut bilgilere göre Berşelüne'nin (Barselona) ilk sakinleri İberler'dir. Şehir milâttan önce 237'de Kartacalı Hamilcar Barca'nın eline geçmiş ve onun şerefine Barcino adını almıştır. Araplar Romalılar'ın kullandıkları Barsinona adını önceleri Bershinüne, daha sonra da Berşilüne şeklinde telaffuz etmişlerdir. Kartacalılar'dan sonra Romalılar'ın, milâttan sonra 415'te de Vizigotlar'ın hâkimiyeti altına giren şehrin müslümanlar tarafından fethedildiği tarih ihtilâflıdır. Bir rivayette 95 (714) yılından önce, bir diğerinde 96 (715) yılında ele geçirildiği söylenirken Makkarî'nin naklettiği bir başka rivayette ise 105 (723) yılı ima edilmektedir. Bu farklı rivayetleri değerlendirerek 95'ten önce veya bu yıl içinde Mûsâ b. Nusayr kumandasındaki İslâm ordusunun şehre yaklaştığı, 96'da ise fethin gerçekleştiği sonucuna varmak mümkündür. Yapılan anlaşmayla şehir halkına can ve mal emniyeti tanı-

Berşelüne

nıp dinlerini muhafaza etmelerine izin verilmiştir.

Berşelüne'nin idarî merkez durumundaki Kurtuba'ya uzak, buna karşılık Frank İmparatorluğu'nun topraklarına yakın oluşu, bölgeyi tekrar ele geçirmek isteyen Franklar ve değişik sebeplerle merkezî idareye karşı ayaklanma niyeti taşıyan müslüman âsiler için uygun bir ortam teşkil etmiştir. Öyle anlaşıyor ki şehir ilk fethinden bir süre sonra yeniden Franklar'ın eline geçmiş, ancak 723'te ikinci defa fethedilmiştir. Daha sonra I. Hişâm'ın (788-796) ilk yıllarında, taht yüzünden ayaklanan Hişâm'ın kardeşi Süleyman'ın oğlu Matrûh Berşelüne'yi önce bir isyan merkezi haline getirdi, sonra da merkezî idareden ayırdı. Bu duruma ancak 791'de son verilebilirdi. Hişâm'ın yerine geçen oğlu I. Hakem (796-822), saltanat döneminin önemli bir kısmını Endülüs'ün muhtelif bölgelerinde ortaya çıkan çeşitli ayaklanmalarla uğraşarak geçirdi. Bu isyanlar dolayısıyla Endülüs sınırlarının korunması zorlaşınca Şarılman'ın oğlu Louis kumandasındaki Franklar 801'de Berşelüne yönetimini istilâ ettiler ve merkezî Berşelüne olmak üzere bölgeyi "Marca Hispanica" (İspanya sınırı) adını verdikleri sınır bölgesi haline getirdiler. Şehir daha sonra 888'den itibaren de bağımsız Katalonya Kontluğu'nun (Barselona Kontluğu) merkezi oldu. Müslümanlar Berşelüne'yi geri almak için bazı seferler düzenlediler ve 814'te Frank savunmasını ağır bir yenilgiye uğrattırlarsa da şehri zaptedemediler. 828 ve 856'da iki kuşatma daha gerçekleştirildi ve ikincisinde şehir nüfusunun yarıya yakın kısmını teşkil eden yahudilerin de desteğiyle Tarraça Kalesi ele geçirildi. Bundan sonra 911'e kadar Endülüs'ün içine düştüğü

Berşelüne
(Barselona)
Limanı'ndan
bir görünüşü -
İspanya